

Stop myterne! Den moderne og senmoderne frivillige.

Jeg har set en stigende tendens til at opdele unge og ældre som to forskellige typer frivillige. De unge er projektorienterede, har et skiftende engagement i forskellige foreninger og tænker meget på, hvad de selv får igen fra det frivillige arbejde. De ældre yder en stabil indsats, er loyale over for én forening, og bekymrer sig ikke så meget om, hvad de selv får ud af det frivillige arbejde.

Gennem de sidste år har jeg oplevet, at denne opdeling af unge og ældre som to forskellige typer frivillige, er en fastgroet og sejlivet myte blandt de frivillige selv, blandt ansatte og andre professionelle på området. Men det er en myte – for unge og ældre repræsenterer ikke to forskellige typer frivillige per definition. Det er ikke ens alder, som afgør, om man er projektorienteret eller yder en stabil indsats. Det er heller ikke ens alder, som afgør om man er loyal eller ej overfor ens forening. Og det er selvfølgelig heller ikke ens alder, som afgør om man tillægger det frivillige arbejde egoistiske motiver eller ej.

Jeg har set og oplevet unge frivillige, som kun er dedikerede til én forening, bruger timer, dage og år på arbejdet, og som er ligeglade med CV, karriere og kompetenceudvikling. Sådanne unge frivillige kan man bl.a. finde hos Danmarks Naturfredningsforening.

Jeg har set og oplevet ældre frivillige, der søger et projekt, som de kan kaste sig over, for så at kaste sig over et nyt bagefter. Det er frivillige, som er optaget af, hvad de selv kan få ud af det frivillige arbejde. Sådanne ældre frivillige kan man bl.a. finde blandt de mange aktive i boligforeninger, der eksempelvis arrangerer fællesspisninger, ture bonbonland eller sommerfester. De er altid på jagt efter det næste projekt.

Hvorfor er denne myte så vedholdende? Hvorfor opdeler vi i unge og ældre, når vi skal tale om forskellige typer af frivillige? Det svar, som ligger lige for, er selvfølgelig, at det er fordi de unge og ældre repræsenterer hver deres type frivillig, fordi de er forskellige steder i livet.

Det ved vi faktisk ikke. For det er aldrig undersøgt grundigt, og en SFI rapport fra 2005 slår da også allerede i forordet fast, at det ikke er muligt, at fastslå om unge er mere interessestyrede end ældre generationer. Jeg tror, at vi skal til at lede efter de to forskellige typer frivillige på tværs af aldersgrupper. Det kan vi gøre ved at tage på opdagelsesrejse i samfundsudviklingen og undersøge sammenfald mellem samfundets udvikling og udviklingen i mennesket. For det er på denne opdagelsesrejse, at vi tydeligt ser, at der findes to typer frivillige - en moderne frivillig og en senmoderne frivillig, som ikke er aldersbestemt.

Hvor er frivilligheden på vej hen?

I starten af 2013 blev jeg bedt om at holde et oplæg med overskriften Hvor er frivilligheden på vej hen? Der er to måder at angribe spørgsmålet på! **Hvor** er frivilligheden på vej hen? Jamen den er nok ikke på vej nogen steder hen. For det er jo

ikke sådan, at vi i de sidste 20 år har kunnet måle en særlig dramatisk udvikling i antallet. Der er kort fortalt løbende kommet lidt flere frivillige. Fra ca. 3 ud af 10 personer over 18 år i 1990 til ca. 4 ud af 10 personer over 18 år i 2010. Jeg ved godt at nyere undersøgelser fra blandt andet Center for Frivilligt Socialt Arbejde og Kulturministeriet anslår et langt højere antal frivillige, men forskellige måle metoder giver altså forskellige svar! Blandt andet tæller bloddonere med som frivillige i Center for Frivilligt Socialt Arbejdes seneste rapport. Bloddonorerer gør en vigtig indsats – men er det frivilligt arbejde? Desuden kan man ikke udtale sig om en radikal vækst i antallet af frivillige selvom f.eks. kulturministeriets rapport nu anslår, at over halvdelen af den voksne danske befolkning er frivillige. Forskellige undersøgelser har målt frivilligheden på forskellige måder, og derfor ville det være at sammenligne æbler og iPhones, hvis man sammenholder rapporterne.

Der findes faktisk kun én undersøgelse af danskernes frivillige engagement, som er blevet gentaget på samme måde hvert årti. Det er Værdiundersøgelsen, og den taler altså om en mere beskeden vækst i antallet af frivillige. Faktisk peger Værdiundersøgelserne selv på, at en del af væksten i antallet af frivillige kan forklares ved, at danskerne er blevet opmærksomme på, at mange af vores fritidsinteresser i bestyrelser, sportsklubber, politiske foreninger osv. er blevet navngivet som frivilligt arbejde.

Så hvis vi spørger: **Hvor** er frivilligheden på vej hen? Jamen, så går frivilligheden ingen steder.

Hvis vi derimod spørger: Hvor er **frivilligheden** på vej hen? Får vi øje på noget interessant. Jeg er uddannet sociolog, derfor er min interesse at forstå de sociale kredsløb mellem mennesket og samfundet, som opstår, udvikler og ændrer sig over tid. Så, hvis vi kigger på det kredsløb, der er mellem udviklingen i samfundet, det moderne menneske og i måden vi arbejder frivilligt på, så kan vi begynde at tale om, at frivilligheden er på vej et sted hen.

Jeg vil give Jer konklusionen først. I dag er der to typer frivillige en moderne og en senmoderne.

Nu skal det ikke være et reference cirkus, men jeg vil blot henlede opmærksomheden på en bog, der hedder den En Postmoderne Helgen?, som er skrevet af Ulla Habermann. Hun har undersøgt klassiske og nye typer frivillige i Danmark i slutningen af 1990'erne. Og det er ikke kun i en dansk kontekst vi fornyligt opdager, at frivillige bør inddeles i forskellige typer. Jeg følger dagligt med i diskussionerne omkring frivilligt arbejde i de internationale fora, og der faldt jeg også over et nota fra en diskussion blandt frivilligkoordinatorer og forskere på tværs af lande i den vestlige verden. De ser flere forskellige typer frivillige end Ulla Habermann, men nærlæser man beskrivelserne, giver det mening at sammenfatte dem i to typer frivillige: Den moderne frivillige og den senmoderne frivillige.

Det, der kendetegner de moderne frivillige, er:

- De er loyale overfor organisationen og sagen – det frivillige arbejde er ofte et livsprojekt.
- De engagerer sig i arbejdet, fordi det er vigtigt, at nogen gør det.
- De trives i en stærk struktur med veldefinerede ansvarsområder, klare opgaver og kontinuert indsats uden for mange afbrydelser.

I kender formentlig godt den moderne frivillige – det er en guldgrube for en organisation. Loyalitet og stabilitet og et engagement, som skaber resultater. I Danmark er der heldigvis stadig mange af den moderne frivillige, men meget tyder på, at en ny type frivillig – den senmoderne – i fremtiden vil vokse i omfang i forhold til omfanget af de moderne frivillige.

Vi skal se nærmere på den senmoderne frivillige, men det kræver, at vi starter et andet sted. Vi bliver nødt til at se på samfundets udvikling og udviklingen af det senmoderne menneske for at forstå og acceptere den nye senmoderne frivillige. For at gøre dette vil jeg bruge fire markører for udviklingstendenser i vores samfund, som vi alle kender:

1. Flugten fra folkekirken
2. Occupy Wall Street bevægelsen
3. OL 2008 og 2012
4. Afskaffelsen af revselsesretten i 1997.

Når jeg vælger fire markører for udviklingstendenser i vores samfund er det for at reducere de komplekse teorier bag denne udvikling, gøre den håndgribelig og forståelig. Jeg synes, at disse fire markører for udviklingstendenser i vores samfund tegner et fint billede af en ny senmoderne frivillig.

1. Markør – flugten fra folkekirken

Berlingske Tidende bragte den 8. dec. 2012 en artikel Flugten Fra Folkekirken ([læs artiklen](#)). Alle advarslamper blinker, fordi tæt ved 20.000 mennesker har meldt sig ud af vores folkekirke i 2012. Det er rekordhøjt. I 1999 var 85,4% af befolkningen medlemmer. I 2009 var det kun 81,5% af befolkningen. Det svarer til, at 47.736 personer har forladt folkekirken på 10 år. Derfor kan jeg godt forstå, at advarslamperne blinker, når yderligere 20.000 mennesker forlader folkekirken på bare ét år. Det kan jo naturligvis skyldes accepten af homo-vielser i kirken, men udmeldelse fra de store nationale samlingspunkter er en tendens, som også skinner igennem andre steder.

For eksempel er andelen af fagforeningsmedlemmer i arbejdsstyrken faldet fra 73% til 68% fra 1995-2009 ([Læs artiklen her](#))

Jeg synes at et godt spørgsmål, at stille her vil være, om vi danskere anno 2013 er blevet så individualiserede, at vi dropper fællesskabet med vores medmennesker?

Det er i hvert fald det spørgsmål den gruppe danske forskere, der står bag ovennævnte Værdiundersøgelser, har stillet sig selv. Og på baggrund af deres

forskning i danskernes værdier, er deres konklusion: **nej**, vi er ikke blevet ligeglade med fællesskabet, men vi søger andre former for fællesskaber end de store fasttømrede som f.eks. folkekirken og fagbevægelsen.

En tysk sociolog, Thomas Ziehe, gjorde omkring murens fald opmærksom på, at kommende ungdomsgenerationer ville søge medlemskab i mange forskellige mindre fællesskaber. Han fik ret. Men som han helt rigtig understregede dengang: Så skal vi ikke forstå dette som tab af kollektive værdier i samfundet – eller mere bombastisk – så er samfundsmoraleen ikke i forfald. Tværtimod kommer der kun flere værdier, og mennesket bliver frit stillet overfor valget af, hvilke værdier der er vigtige for hende eller ham lige nu. Det senmoderne menneske er reflektiv omkring sine valg af fællesskaber. Det forholder sig til indholdet i og formålet med fællesskabet. Og når indhold eller formål ikke lever op til forventningerne eller ikke længere er relevante for vedkommende, så vælger man et andet fællesskab. Det betyder nemlig ikke, at man fravælger fællesskabet; vi tilvælger fællesskaber.

Pointen er, at den senmoderne frivillige har mange skiftende sager, som er vigtige for vedkommende. Derfor er den senmoderne frivillige ikke loyale overfor én sag længere, men mange forskellige. Hvad der er vigtigt afhænger af, hvor i livet den frivillige er, men det betyder ikke, at vedkommende er ligeglad. Tværtimod vil jeg påstå, at vedkommende er mere reflektiv og forholder sig til mange organisationers sager. Og det stiller krav til de frivillige organisationer. Deres sag skal være relevant for de frivillige, for at de tilvælger den.

2. Markør – Occupy Wall Street

Til dem som ikke lige kender Occupy Wall Street er det en international bevægelse, der startede den 17. september 2011 i USA som reaktion på den amerikanske finanssektors uansvarlighed og skyld i den finanskrisen, vi befinder os i dag.

Det interessante ved Occupy Wall Street er, at den 15. oktober 2011 – altså blot fire uger efter bevægelsen startede – var der demonstrationer i 951 byer i 82 lande verden over. Der findes ikke et tilsvarende fænomen i historien. Det, der virkelig træder i forgrunden er, at det ikke er formelt organiseret. Occupy Wall Street er en ide om et andet samfund, som tusinder af mennesker har reflekteret deres egne drømme ind i. Men der er ikke én fælles ide.

En engelsk sociolog, Anthony Giddens, skrev tilbage i starten af 1990'erne, at civilsamfundets sager i fremtiden vil blive meget mere opmærksomme på at koble lokale og nationale problemer med den globale udvikling. Han fik ret. Udover Occupy Copenhagen og Occupy Denmark bevægelserne, som er tilstede i Danmark i dag, så findes der f.eks. også Københavns- og Århus Fødevarerfællesskab, hvor frivillige dagligt dedikerer deres tid til at gøre lokalt producerede og økologiske produkter tilgængelige til billige penge. Jeg har ved flere lejligheder haft mulighed for at bruge tid sammen med deres tidligere forkvinde, Mette Hansen, og Fødevarerfællesskaberne er om noget bevidste om de globale problematikker omkring rovdrift på jordens ressourcer. I Fødevarerfællesskaberne gør det noget ved det ved at handle lokalt med et globalt

udsyn.

Den senmoderne frivillige ved godt, at verden er stor og hænger sammen. Derfor søger de at gøre deres engagement gældende i de frivillige organisationer, som tydeligt kobler det nære og lokale med det nationale og de globale problemstillinger.

3. Markør – OL 2012

Jeg vil gerne vise Jer to klip. Det første vi skal se er fra OL åbningsceremonien i Beijing i 2008. Det andet er fra åbningsceremonien i London sidste sommer i 2012.

Beijing 2008: [se videoen](#) - stop ved 1:55

London 2012: [se videoen](#) - stop ved 1:25

Lagde I mærke til forskellen?

Åbningsceremonien i Beijing lagde vægt på det kollektive, det ensartede og det fælles udtryk. Åbningsceremonien i London lagde vægt på det individuelle og fragmenterede udtryk.

Jeg synes faktisk, at netop forskellen på de to åbningsceremonier understreger en vigtig udvikling i det vestlige samfund: Individualiseringen – eller rettere – et stigende fokus på individets præstationer frem for kollektivets.

Et fransk sociolog-makkerpar, Luc Boltanski & Eve Chiapello, beskriver den type menneske, som vokser ud af individualiseringen. Det er ikke et dårligt menneske, men en person, der er opmærksom på, at resultatet af ens egen indsats skal være tydelig og kunne måles og vejes. Det har konsekvenser, for i vores samfund kan vi i dag ikke længere gemme os bag andre. Tænk bare på den aktuelle dagpengedebat. Det er mennesket selv, som står til ansvar for sine handlinger. Det er skræmmende, men det er tydeligt, at debatten omkring arbejdsløshed i dag er et spørgsmål om den lediges lyst og evner til at tage et arbejde, snarere end et strukturelt problem omkring mangel på arbejdspladser.

Pointen er, at den senmoderne frivillige først og fremmest engagerer sig i det arbejde eller de sager, hvor vedkommende kan se, at han eller hun bliver en succes, som kan måles og vejes i forhold til andre. Det er i øvrigt også understøttet af danske forskeres vurdering af tendenserne hos unge frivillige. De senmoderne frivillige stiller krav til, at arbejdet involvere en 'her-og-nu' handling.

4. Markør – revselsesrettens afskaffes i 1997

Jeg kan huske den sidste lussing jeg fik af min mor tilbage i 1992 – den var virkelig velfortjent for jeg havde ødelagt alle mine brætspil ved at rive alle spillekort over i to. Men det var både den første og sidste lussing, som jeg fik, for i 1997 blev retten til at slå sine børn fuldstændig og uden tvivl afskaffet. I et større perspektiv – på folkeskoler, ungdomsuddannelser og videregående uddannelser – har det haft enorme konsekvenser, at fysisk straf ikke længere er et middel til at 'motivere'.

I den vestlige verden er vi gået fra straf til belønning for at motivere mennesket til f.eks. læring eller arbejde. Og det skinner igennem i samfundet. I dag taler al ledelsesteori om motivation af medarbejdere som vejen til effektivitet og optimering.

Danske ungdomsforskere, som Jens Christian Nielsen og Knud Illeris, har påpeget, at unge i dag søger mening i deres skole og arbejde. De unge motiveres til yde en god indsats, når de får ejerskab og indflydelse på deres eget arbejde.

Pointen er, at den senmoderne frivillige skal motiveres gennem et stærkt fokus på vedkommendes egen betydning for resultatet af den fælles indsats. Vi skal gå fra ordlyden "Fællesskabet er vigtigt for dig" til "Du er vigtig for fællesskabet". Hvis vi kigger tilbage på den tredje markør, så skal vi altså motivere den senmoderne frivillige med muligheden for at være en succes. Endnu gang stiller det store krav til de frivillige organisationers måde at tilrettelægge det frivillige arbejde på (opgaver med 'her og nu' handling) og deres måde at lede de frivillige (konstant formidle resultater).

Skal vi tegne en skitse om den senmoderne frivillige, ser den sådan ud:

1. De er engagerede i mange sager. Derfor er de over tid engagerede i mange forskellige organisationer med vidt forskellige sager.
2. De engagerer sig helst i sager som kombinerer lokale og nationale problemer med globale problemer.
3. De ønsker handling og 'her-og-nu' resultater af deres arbejde.
4. De ønsker at være en succes.

Se, når en sociolog, som jeg, går på arbejde er der en fare for, at de typer han opstiller bliver opfattet som enten-eller. Det skal de ikke. I skal se den moderne og senmoderne frivillige som idealtyper, og i kan sikkert genkende jeres frivillige i både den moderne og senmoderne frivillige. Og sådan er virkeligheden. Det er ikke enten-eller, men både-og.

Af Frederik C. Boll, Direktør Ingerfair, Februar 2013

Tilbage til [Ingerfair VidensHUB](#).